

PRAATEN OVER WAT JE THUIS MEEMAAKT

EEN VERSLAG VAN ONDERZOEKEN
EN AANBEVELINGEN
VAN DE AUGEO JONGERENTASKFORCE
2013-2018

“Als kind had ik nooit door wat de ernst was.”

Door: Jason Bhugwandass (20), lid van de Augeo Jongerentaskforce

“Vriendjes en vriendinnetjes hadden dat niet. Ik moest altijd op bezoek bij hen, omdat zij niet langs durfden te komen bij ons. Lafaards, dacht ik toen. Watjes.

Was ik bij anderen op bezoek, dan observeerde ik het gezin. Familieleden die oogcontact konden maken, zonder dat iemand kwaad werd. Er zat niemand permanent op de bank met een blik bier. Wij waren duidelijk anders. En dat was een eufemisme: anders. Een term die de lading achteraf niet dekt. Dat heb ik moet leren. En dat leren is begonnen bij de groepsleider die de zin uitsprak: “Heftig, dat je broer je mishandelde.”

Die ene zin van die ene groepsleider was mijn startsein geweest: nachtmerries, herbelevingen, opgekropt wrok en huilbuien. Ik had nooit eerder last gehad van emoties. De lading van mijn voorgeschiedenis was bepaald door de verwoording van een ander - en de vergelijking met mensen die niet zo waren opgegroeid.

Zo leerde ik dat ik mishandeld was. Nam ik het mezelf kwalijk dat ik zo blind was geweest; dat ik zelf niet eens door had gehad dat ik zo beschadigd werd. Eveneens begon hier mijn herstel, omdat ik eerst in moest zien wat er met mij gebeurd was, voor ik het een plekje kon geven.

Ik heb leren praten. En door het praten kwam ik erachter dat het niet ongewoon is; niet weten dat je mishandeld wordt. Dat het soms moeilijk is om zelf in te schatten wat er aan de hand is, zeker wanneer je niets anders gewend bent.

Als kind had ik nooit door wat de ernst was. Het verschil tussen corrigerende tikken en uit de hand gelopen misstanden kende ik niet. De bezorgde blikken van docenten snapte ik niet. De vragen van de kinderbescherming volgde ik niet.

Er wordt ons vaak geleerd wat de signalen zijn: hoe merk je op dat een kind mishandeld wordt? Misschien ligt de oplossing ook ergens anders: Hoe merkt een kind zelf op dat hij mishandeld wordt?”

Achtergrond

Het Actieplan “Geweld hoort nergens thuis” bevat een prachtige doelstelling: “Ieder kind geïnformeerd”. De Augeo Jongerentaskforce en Augeo Foundation omarmen dit doel, vanuit een jarenlange betrokkenheid op dit thema. Bij haar oprichting 5 jaar geleden heeft de Augeo Jongerentaskforce met NJR een representatief scholierenonderzoek uitgevoerd. Het onderzoek richtte zich op de kennis van scholieren over kindermishandeling en de manier waarop kinderen geïnformeerd willen worden. Een minderheid van de scholieren had over kindermishandeling gehoord op school en veel scholieren opperden ideeën hoe dit beter kon.

In een vervolgonderzoek met TNO (Augeo Jongerentaskforce, 2016) onder 11- en 12-jarigen, zijn deze onderwerpen verder uitgediept. Een door Prinses Laurentien voorgezeten dialoogsessie tussen kinderen, taskforce-jongeren en onderwijsorganisaties leverde waardevolle inzichten op. Vooral het belang van de schoolomgeving als plek waar je je als mishandeld kind veilig en gesteund kunt voelen, werd duidelijk. In de daaropvolgende jaren hebben leden van de Jongerentaskforce op tientallen bijeenkomsten en met heel veel partijen over hun onderzoeken, ervaringen en aanbevelingen gesproken.

Vanuit deze achtergrond willen de Augeo Jongerentaskforce en Augeo Foundation natuurlijk de intentie van de ministers om “ieder kind te informeren” ondersteunen! In het voor u liggende verslag geven wij met dit doel een overzicht van wat wij de afgelopen vijf jaren uit onze eigen ervaringen, de vakliteratuur en onze eigen onderzoeken hebben geleerd. Bovendien denken via de Missing Chapter Foundation ruim honderd kinderen met de ministeries mee over manieren waarop kinderen geïnformeerd kunnen worden.

Daar zijn wij blij mee! We hopen dat op deze manier “oude” en nieuwe inzichten van zowel ervaringsdeskundige jongeren als kinderen die thuis veilig opgroeien, gaan resulteren in goede voorlichting en gesprekken met kinderen over thuis onveilig zijn.

Werkwijze

Augeo Foundation heeft een korte samenvatting gemaakt van (met name internationale) studies onder ervaringsdeskundigen en de vraag waarom zij wel of niet gingen praten over wat zij thuis meemaakten. Vervolgens hebben de afgelopen maanden zeven jongeren van de Augeo Jongerentaskforce vanuit hun ervaringsdeskundigheid in diepte-interviews gereflecteerd op deze door (door internationale) lotgenoten gedefinieerde belemmerende en bevorderende factoren: herkennen zij, als Nederlandse ervaringsdeskundigen, zich in de genoemde belemmeringen en wat zijn mogelijke oplossingen? Ook de twee eerdere onderzoeken en adviesprojecten en het verslag van de dialoogsessies die zijn uitgevoerd door de Jongerentaskforce betrokken, zijn hiervoor “afgestoft”. Dit alles is gebundeld in dit verslag, dat eindigt met een aantal adviezen van zowel de Jongerentaskforce als Augeo Foundation.

Disclosure

Onderzoek: Factoren die disclosure bevorderen of belemmeren volgens slachtoffers van kindermishandeling

Er is in Nederland weinig onderzoek beschikbaar over “disclosure”: het in vertrouwen nemen van iemand rondom mishandeling of misbruik in de thuissituatie. Maar in internationale onderzoeken zijn honderden mishandelde kinderen op zorgvuldig manieren bevraagd. Op basis van deze gesprekken concludeerden onderzoekers een aantal factoren die het makkelijker of moeilijker maken om te praten over hetgeen je meemaakt.

De Engelse NSPCC heeft enkele jaren geleden voor hun uitgebreide studie naar disclosure met meer dan 60 mishandelde kinderen gesproken. Op basis van dit literatuur- en praktijk onderzoek is een raamwerk opgesteld met bevorderende en belemmerende factoren (Allnock & Miller, 2013). Ten behoeve van interviews met ervaringsdeskundige jongeren van de Jongerentaskforce heeft Augeo Foundation dit NSPCC-raamwerk als volgt vertaalt:

Wat belemmert een disclosure?	Wat bevordert een disclosure?
Niemand hebben om in vertrouwen te kunnen nemen	Iemand intervenieerde (nadat iemand er naar vroeg, ervaren jonge kinderen dat er ruimte is om te praten)
Spanning en angst (niet willen dat de situatie ‘uitkomt’)	Realiseren dat kindermishandeling niet hoort – dat het niet normaal is en dat hulp beschikbaar is
Ontwikkelingsbarrières (niet begrijpen wat kindermishandeling is en waarom het plaatsvindt)	Niet langer in staat te zijn om er mee om te gaan
Strategie van de pleger (manipulatie en intimidatie)	Veranderingen in de aard van de kindermishandeling (bv. hulp zoeken als de frequentie en ernst toeneemt)
Niemand luisterde, niemand vroeg er naar (terwijl de fysieke en emotionele signalen zichtbaar waren)	Bescherming van anderen – wanneer kinderen zelf niets zeggen, worden hun broertjes of zusjes misschien ook met de mishandeling te maken
Vertrouwelijkheid (een eerdere breuk in het vertrouwen, ondermijnt het in vertrouwen nemen van anderen)	

Tabel 1: Vrij vertaald naar Allnock & Miller (2013), zie ook bijlage 1

Deze interpersoonlijke en intrapersoonlijke factoren komen ook uit andere studies onder kindslachtoffers van misbruik en mishandeling naar voren. Opvallend is dat kinderen en jongeren zich niet in óf het linkerrijtje óf het rechterrijtje herkennen. Vaak balanceren zij tussen juist wel en juist níet willen vertellen hoe het thuis gaat. Zo beschrijven McElvaney, Greene & Hogan (2013) op basis van 22 diepte interviews met kinderen, dat veel kinderen enerzijds graag wilden dat de thuissituatie veranderde, maar zich tegelijkertijd schamen voor wat er gebeurt en ook angstig zijn voor wat er mogelijk kan gebeuren als zij gaan praten.

Een representatieve studie uit Zweden onder ruim 3.000 adolescenten concludeerde dat het ontbreken van een volwassene die zij konden vertrouwen, de belangrijkste reden was om niet over de thuissituatie te praten. Van de jongeren die dit wel deden, nam het merendeel een vriend of leeftijdsgenoot in vertrouwen (Jernbro, Otterman, Lucas, Tindberg, & Janson, 2017). Een recente studie naar disclosure over seksueel misbruik, rapporteerde op basis van 67 diepte-interviews dat vrees voor de potentiële impact van een disclosure en het onvoldoende begrijpen van wat er binnen de misbruik situatie gebeurde, barrières vormen om er over te praten (Collin-Vézina, De La Sablonnière-Griffin, Palmer, & Milne, 2015).

Reflectie van Jongerentaskforce: “Zie disclosure als een proces”

De jongeren van de jongerentaskforce geven aan alle factoren uit het raamwerk te herkennen. De jongeren beschrijven een disclosure vooral als een proces, als iets dat moet groeien en dat tijd nodig heeft; gaan praten over wat je meemaakt is meestal niet het resultaat van 1 (voorlichtings)moment. Zo geven alle geïnterviewde jongeren aan dat het voor hen heel belangrijk is geweest dat er iemand was die hen oprechte aandacht gaf, die geïnteresseerd was in hoe het met ze ging en ze begreep. Het maakte voor hen niet zozeer uit of dit nu een leerkracht, docent, sporttrainer of vriend(in) was; zolang deze persoon maar uitstraalde dat de jongere bij hem/haar terecht kon, dat hij/zij te vertrouwen was en beschikbaar was op de momenten dat de jongere het nodig had.

De jongeren van de Jongerentaskforce vinden het belangrijk dat een kind of jongere zelf kan kiezen wie in vertrouwen te nemen – hetgeen vaak werd aangevuld met de opmerking dat vertrouwen niet zomaar ontstaat. Daar is tijd voor nodig. Tijd waarin een kind kan ervaren dat het ook straks nog welkom is, wanneer het nu nog niet kan of wil praten. Tijd waarin je kan wennen aan het idee om iemand in vertrouwen te gaan nemen.

Het belang van leeftijdsgenoten

Onderzoek: peersupport

Diverse onderzoeken benoemen de rol van vrienden als peer-supporters. Zo kunnen vrienden bij uitstek degene zijn die herkennen dat hun vriend(in) thuis in de problemen zit, zonder dat zij precies weten dat dit mishandeling of verwaarlozing is. Vrienden kunnen zorgen voor praktische, morele of emotionele ondersteuning – *mits* zij de benodigde handvatten en kennis hebben over hoe zij kunnen reageren en waar hulp kan worden gevonden (Allnock, 2015; Jernbro, Otterman, Lucas, Tindberg, & Janson, 2017).

Het belang van deze informele peersupport is ook op te maken uit het recent gepubliceerde ‘*Scholierenonderzoek Kindermishandeling*’ (Schellingerhout & Ramakers, 2016). Hierin gaf het merendeel (59%) van de scholieren die ooit slachtoffer waren geweest van kindermishandeling aan, nooit hulp te hebben gezocht. Van de scholieren die *wel* hulp hebben gezocht (41%), deed bijna de helft dat bij vrienden, burens of bekenden (49%). Ook werd hulp gezocht in het eigen gezin (33%), de bredere familie (32%), bij iemand van school (29%) of jeugdhulp (18%). Iets meer dan een derde van de jongeren gaf aan geheel uit eigen beweging hulp te hebben gezocht (38%), terwijl de rest dit in meerdere of mindere mate op aanraden van anderen deed (Schellingerhout & Ramakers, 2016).

Uit evaluatie van de vier Klokhuis-uitzendingen en het bijbehorende klassikale lespakket (Trimbos, 2014), bleken kinderen niet vaker met leeftijdsgenoten of de leerkracht te willen gaan praten over de eigen mishandeling, oftewel hun gedragsintentie was onveranderd. Toch gaf (een klein aantal) leerkrachten aan meer in vertrouwen te zijn genomen door leerlingen. Dit leert dat niet lichtvaardig gedacht kan worden over het veranderen van een gedragsintentie; immers deze Klokhuisuitzendingen en klassikale lespakketten vormden een kwalitatief en kwantitatief stevig voorlichtingspakket!

Reflectie Jongerentaskforce “Jongeren kunnen duidelijk laten merken aan andere jongeren dat je met hen kunt praten over thuis”

Ook de jongeren van de Jongerentaskforce geven in de interviews aan hoe belangrijk de rol van leeftijdsgenootjes kan zijn. Veel van hen hebben ervaren dat een vriend of vriendin, de eerste was die zich zorgen maakte en zag dat er mogelijk iets niet in de haak was. Leeftijdsgenoten kunnen uitstralen

dat je met hen kunt praten, dat ze te vertrouwen zijn, dat je er met je problemen niet alleen voor hoeft te staan en dat de stap naar een betrouwbare volwassene ook samen gezet kan worden. Dit wordt onderstreept door het eerste onderzoek dat de Jongerentaskforce heeft laten uitvoeren. In een representatief onderzoek onder bijna 800 middelbare scholieren, gaf 53% van hen aan het als eerste aan een vriend of vriendin te vertellen, als het thuis niet veilig was (NJR, 2013). Deze belangrijke rol van leeftijdsgenoten vormde ook de basis achter de #Roomie campagne uit 2014, waaraan de jongeren van de Jongerentaskforce nog goede herinneringen koesteren. Deze vanuit de Rijksoverheid geïnitieerde en door de Jongerentaskforce gelanceerde, digitale campagne, heeft in zes weken tijd ruim 790.000 contactmomenten met jongeren tot stand gebracht. In deze campagne werden jongeren gestimuleerd om te laten zien dat zij klaar stonden voor anderen - en vervolgens samen hulp te zoeken of naar een volwassene toe te stappen. Naar ons weten zijn de effecten hiervan niet geëvalueerd.

Onderzoek naar zelfmelders

Een andere plek waar kinderen naar toe kunnen is de Kindertelefoon. In 2017 voerde de Kindertelefoon in totaal ruim 130.000 gesprekken, waarvan 939 over huiselijk geweld en 7.371 over lichamelijke mishandeling. In totaal is 83 keer actief doorverwezen naar Veilig Thuis (De Kindertelefoon, 2017). Na de eerder genoemde Klokhuis-uitzendingen vond tot enkele dagen na de uitzendingen een absolute toename van de contacten met de Kindertelefoon plaats die de onderzoekers in verband brengen met de tijdelijk verruimde openingstijden en het beschikbaar stellen van meer lijnen in verband met de uitzendingen van 'Klokhuis over kindermishandeling'. Zowel slachtoffers als peers namen meer contact op (Hoefnagels, e.a. 2014).

Wanneer kinderen en jongeren besluiten om iemand in vertrouwen te nemen en hulp te zoeken, gebeurt dat niet of nauwelijks bij Veilig Thuis. Zo was in 2012 en 2013 slechts 0,1 procent van alle meldingen bij het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK), afkomstig van kinderen zelf (Jeugdzorg Nederland, 2012, 2013). In de beschikbare (half)jaarverslagen sinds het AMK per 2015 is opgegaan in Veilig Thuis, is het aantal kinderen dat zelf contact zoekt met Veilig Thuis niet te achterhalen (CBS, 2017, 2018) – al lijkt er geen reden te zijn om aan te nemen dat dit significant is veranderd.

Reflectie jongerentaskforce over zelf melden: “Op school moet je leren over de telefoonnummers en functies van de kindertelefoon en Veilig Thuis”

Dit (extreem) lage aantal kinderen en jongeren dat zelf contact opneemt met het AMK c.q. Veilig Thuis, komt overeen met bevindingen uit het eerder genoemde onderzoek dat door de Jongerentaskforce is uitgevoerd met de Nederlandse Jeugd Raad (NJR, 2013). Uit dit onderzoek kwam naar voren dat 40 procent van de jongeren niet weet bij welke organisatie zij hulp kunnen vragen wanneer zij mishandeld worden. Tegelijk gaf een belangrijk deel van de bijna 800 jongeren die aan dit onderzoek hebben meegewerkt, aan dat zij het liefst via themalessen op school geïnformeerd willen worden over kindermishandeling (40 procent). Slechts 19 procent van de jongeren zei dat er bij hen op school ooit aandacht was besteed aan kindermishandeling (NJR, 2013). Ook al is dit onderzoek inmiddels 5 jaar oud, de huidige leden van de Jongerentaskforce vinden nog steeds dat kinderen op school moeten horen over hun recht op veilig opgroeien en ook op school de telefoonnummers en functies van de Kindertelefoon en Veilig Thuis zouden moeten leren.

Reflectie jongerentaskforce: “Geef ons steeds opnieuw goede informatie over wat er gebeurt nádat we over thuis gepraat hebben”

Wanneer kinderen en jongeren eenmaal hebben besloten om de stap te zetten en met iemand te praten – of door de omstandigheden zijn gedwongen om iemand in vertrouwen te nemen, bijvoorbeeld wanneer het geweld thuis verergert of ook de veiligheid van broertjes of zusjes in het geding lijkt te komen – hebben zij een sterke en doorlopende behoefte aan informatie. Wie gaat, wat, wanneer doen met de informatie die zij hebben gegeven, en met welk doel? Voor zover de situatie het toelaat willen zij ook graag een stukje controle hebben. Bijvoorbeeld over het tempo waarin bepaalde stappen worden ondernomen. De jongeren van de Jongerentaskforce geven hierbij echter ook duidelijk aan: als je als volwassene of als professional het idee hebt te moeten handelen, bijvoorbeeld omdat de situatie te onveilig is – doe dat en neem daarin je verantwoordelijkheid. Dat geldt ook wanneer het kind daar nog over twijfelt of misschien angstig is voor wat er vervolgens gaat gebeuren. Het is dan wel heel belangrijk dat de volwassene dit met het kind bespreekt én blijvend betreft bij wat er gaat gebeuren en waarom. Wanneer een volwassene dit niet respecteert of niet goed doet, kan het vertrouwen van een kind ernstig geschaad worden. Het kan vervolgens lang duren voor een kind besluit opnieuw iemand in vertrouwen te nemen, waardoor het geweld soms jaren langer kan blijven voortduren.

Reflectie jongerentaskforce: “Geef ons de tijd en controlemogelijkheden”

De geïnterviewde jongeren hebben soms jarenlang te maken gehad met een situatie die thuis niet veilig was. Zij besloten na veel wikken en wegen om iemand in vertrouwen te nemen. Wanneer daarna een vorm van professionele betrokkenheid op gang komt, is dat heel spannend. Zou hun verhaal wel worden geloofd? Gaat er nu echt iets veranderen? De Jongerentaskforce benadrukt dat dit proces niet wordt overhaast. Zij willen degene die in hun gezin komt eerst een beetje leren kennen, voordat zij daar persoonlijke dingen mee delen. Jongeren van de Jongerentaskforce geven aan dat betrokken professionals zich moeten realiseren dat niet alle problemen in één gesprek op de tafel komen, daar is soms meer voor nodig. Het opbouwen van een vertrouwensband is voor hen van groot belang is, over zo’n moeilijk onderwerp praat je niet zomaar eventjes.

In dat kader kan het voor kinderen en jongeren ook heel belangrijk zijn om na afloop van een gesprek een kopie van het eigen gespreksverslag te mogen lezen. Dat geeft hen de mogelijkheid om met eigen ogen te zien welke informatie er staat genoteerd, welke (voorlopige) conclusies er worden getrokken en geeft hen overzicht van de afspraken die zijn gemaakt. Kinderen krijgen dan ook de mogelijkheid om eventuele wijzigingen aan te brengen, wat hen een belangrijk gevoel van controle kan geven.

Psycho-educatie

Onderzoek: psycho-educatie

Ruim zeven jaar geleden schreef de Gezondheidsraad: “[d]e commissie tekent hierbij aan dat psycho-educatie na mishandeling altijd nodig is voor kind en ouders, ook zonder aanwijsbare schade bij het kind. Psycho-educatie helpt om de mishandeling in het juiste perspectief te plaatsen: geweld (verbaal of fysiek) is niet de juiste manier om conflicten op te lossen; geweld is geen normaal onderdeel van gezinsrelaties; iemand onder controle houden met geweld is niet normaal; de plegers van gezinsgeweld dienen te worden gestraft” (Gezondheidsraad, 2011, p.54). Psycho-educatie is daarmee expliciet breder dan voorlichting over wat er is gebeurd en wie nu wat en wanneer gaat doen. Deze aanbeveling voor psycho-educatie van de Gezondheidsraad is tot op heden niet structureel opgevolgd, ondanks dat promotieonderzoek aan de VU aantoonde dat psycho-educatie effectief is voor de veerkracht van kinderen, ook als (ernstig) geweld thuis nog voortduurt (Overbeek, de Schipper, Lamers-Winkelmann & Schuengel, 2013). Veilig Thuis spreekt vooralsnog alleen met de kinderen met wie zij “intensieve bemoeienis” heeft. Dat is een kleiner deel van het aantal gesignaleerde kindslachtoffers. Bovendien is in deze VT-gespreksvoering ook waarheidsvinding vaak een doel. In de wijkteams waarnaar Veilig Thuis veel overdraagt, is deze psycho-educatieve functie nog zelden belegd en het blijft onduidelijk of na bijvoorbeeld zorgmeldingen van de politie ook altijd met de betrokken kinderen wordt gesproken en waarover deze gesprekken gaan.

Reflectie: de Jongerentaskforce over psycho-educatie

In 2014 heeft de Jongerentaskforce naar aanleiding van het advies van de Gezondheidsraad met het NJI meegedacht welke informatie tenminste in een goede psycho-educatie zou moeten worden gegeven. De volgende onderdelen hebben zij in een gezamenlijk proces geformuleerd:

- Voorlichting over kindermishandeling, veiligheid van kinderen (normen en grenzen), wat normaal is in de omgang tussen ouders en kinderen en dat conflicten anders opgelost kunnen worden dan met geweld.
- Voorlichting over oorzaken van kindermishandeling en dat kinderen geen schuld hebben aan kindermishandeling.
- Voorlichting over gevolgen van kindermishandeling voor emoties, gevoelens en reacties van kinderen.
- Begeleiding bij het verwerken van het feit dat een kind mishandeld is en leren omgaan met emoties en gevoelens.
- Voorlichting over wat er gaat gebeuren en begeleiding bij hoe het kind zichzelf in veiligheid kan brengen.
- Het is altijd van belang om goed na te gaan of het kind de boodschap heeft begrepen en daarmee daadwerkelijk geholpen is om de mishandeling in het juiste perspectief te plaatsen.

Advies

Op basis van deze internationale onderzoeken, de onderzoeken van de Jongerentaskforce en de diepte interviews met ervaringsdeskundige jongeren hierover, hebben we de volgende suggesties opgesteld:

Suggesties van de Jongerentaskforce aan de overheid

- Zorg dat ieder kind informatie krijgt over zijn recht op een geweldloze opvoeding. De meest logische plek om alle kinderen te bereiken is op school, eventueel in samenwerking met een gastles van de Kindertelefoon of Veilig Thuis.
- Geef kinderen en jongeren een makkelijke toegang tot concrete tips en handvatten, die hen kunnen helpen om iemand in vertrouwen te nemen. Bijvoorbeeld gesprekstips of voorbeeldzinnen.
- Geef alle kinderen informatie over welke hulp en ondersteuning beschikbaar is als je thuis problemen hebt. Hier hoort kindvriendelijke informatie bij over de rol van Veilig Thuis, zodat kinderen weten dat zij Veilig Thuis ook zelf kunnen benaderen – en wat zij voor hen kunnen betekenen.
- Herhaal de #Roomie campagne. Dit vanuit onze ervaring dat ook leeftijdsgenoten heel belangrijk kunnen zijn. In 2014 hielp de Jongerentaskforce de vanuit de Rijksoverheid begonnen #Roomie campagne lanceren. In deze kortdurende digitale campagne, zijn in zes weken tijd ruim 790.000 contactmomenten met jongeren tot stand gekomen en werden jongeren gestimuleerd om te laten zien dat zij klaar stonden voor anderen. De Jongerentaskforce zou hier graag opnieuw bij betrokken zijn.
- Regel dat alle kinderen die slachtoffer zijn van kindermishandeling en bij wie Veilig Thuis betrokken raakt, extra goede voorlichting (psycho-educatie) krijgen en dat alle hulpverleners dit ook als hun taak zien.
- Geef aan alle kinderen en jongeren bij wie Veilig Thuis betrokken raakt, de mogelijkheid om zelf een extra gesprek aan te vragen met de onderzoeker. Dit geeft hen zelf de touwtjes in handen en creëert meer tijd om een onderlinge positie van vertrouwen op te bouwen.
- Veilig Thuis: geef aan alle kinderen en jongeren actief de mogelijkheid om het eigen gespreksverslag en dossier in te zien en om eventuele wijzigingen voor te stellen.

Suggesties van Augeo Foundation voor “Ieder kind geïnformeerd”

- Beperkt de doelstellingen voor “alle kinderen” in eerste instantie tot kennisoverdracht en attitudebeïnvloeding over:
  - Kinderrechten op protection, provision en participation,
  - De wettelijke norm van geweldloos opvoeden en relaties zonder geweld.
  - De begrippen mishandeling, verwaarlozing en misbruik
  - Het telefoonnummer van de kindertelefoon
  - Het belang van hulp, informatie en steun zoeken bij een betrouwbare volwassene en nadenken wie dat voor jou is
- Benut hiertoe in ieder geval ook massamediale campagnes en voer deze structureel uit in het licht van de Rijksverantwoordelijkheden ten aanzien van voorlichting over het IRVK. De klokhuisevaluaties leren dat met deze aanpak wel degelijk effecten zijn te verwachten
- Laat geen nieuwe thematische vaardighedenprogramma’s ontwikkelen met sponsoring vanuit VWS en/of verstrek geen tijdelijke subsidies voor schoolprogramma’s die (nog) niet goed onderbouwd zijn.
- Wees beducht voor mogelijk ongewenste neveneffecten: weerbaarheidstrainingen kunnen bijvoorbeeld resulteren in ernstiger misbruik omdat een kind zich verzet. Kinderen voelen zich ongelukkiger nadat zij bekend zijn geworden bij VT, mogelijk omdat zij zich bewust worden van het niet “niet-normale” van hun situatie etc. De (neven)effecten op jonge kinderen (slachtoffers en niet-slachtoffers) van persoonlijke verhalen van ervaringsdeskundigen zijn eveneens ononderzocht. Vooralsnog hanteren wij de lijn dat ervaringsdeskundigen niet spreken over hun eigen ervaringen met jonge kinderen, maar wel met de leerkrachten van kinderen etc.
- Bezie of de bestaande “evidence –based” (of goed onderbouwde) schoolprogramma’s die een hoog bereik hebben, hun curriculum kunnen uitbreiden of aanscherpen tav kinderrechten/kindermishandeling/ resilience- thema (bijvoorbeeld de Vreedzame school en de Kanjertraining)
- Ontwikkel een aparte actielijn voor “Ieder mishandeld kind geïnformeerd” en volg hiermee het advies van de Gezondheidsraad op: “psycho-educatie voor ieder mishandeld kind, ongeacht aan- of afwezigheid van schade”. Dit is een kinderrecht en een slachtofferrecht. Psycho-educatie draagt bewezen effectief bij aan veerkracht, ook wanneer geweld nog voortduurt.

Tot slot

Toen de Jongerentaskforce vijf jaar geleden werd opgericht, startten zij direct met een pleidooi voor betere voorlichting aan kinderen en benadrukten het cruciale belang van ‘praten over onveilige thuissituaties’. Zij hebben zich hiervoor actief ingezet in dialogen met onderwijsorganisaties en politici, maar ook in campagnes onder leeftijdsgenoten en hebben samen met TNO en NJR onderzoeken uitgevoerd. We hopen van harte dat deze verslaglegging hiervan, tezamen met recente interviews met ervaringsdeskundigen, bijdragen aan de planvorming van de Ministers van VWS en V&J om de komende jaren praten over kindermishandeling te bevorderen.

Literatuur

- Allnock, D., & Miller, P. (2013). *"No one noticed, no one heard: a study of disclosures of childhood abuse."* London. Retrieved from <https://learning.nspcc.org.uk/research-resources/2013/no-one-noticed-no-one-heard/>
- Allnock, D. S. (2015). Child maltreatment: How can friends contribute to safety? *Safer Communities*, 14(1), 27–36. <https://doi.org/10.1108/SC-02-2015-0005>
- Augeo Jongerentaskforce, (2016). *Ik heb al veel meegemaakt: Ingrijpende jeugdervaringen (ACEs) bij leerlingen in groep 7/8 van het regulier basisonderwijs.* Retrieved from <https://www.augeo.nl/-/media/Files/Jongerentaskforce/161026-Jongerenrapport-ik-heb-al-veel-meegemaakt.ashx>
- CBS. (2017). *Veilig Thuis: Stand van zaken in 2017.* Den Haag. Retrieved from https://www.cbs.nl/-/media/_pdf/2018/25/veilig-thuis.pdf
- CBS. (2018). *Beleidsinformatie Veilig Thuis: Stand van zaken in het 1e halfjaar van 2018.* Retrieved from https://www.cbs.nl/-/media/_pdf/2018/44/2018a424_veilig_thuis_1e_halfjaar_2018.pdf
- Collin-Vézina, D., De La Sablonnière-Griffin, M., Palmer, A. M., & Milne, L. (2015). A preliminary mapping of individual, relational, and social factors that impede disclosure of childhood sexual abuse. *Child Abuse and Neglect*, 43, 123–134. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2015.03.010>
- De Kindertelefoon. (2017). *De Kindertelefoon: Jaarverslag 2017.* Retrieved from <https://www.kindertelefoon.nl/app/uploads/sites/4/2018/06/De-Kindertelefoon-jaarverslag-2017-1.pdf>
- Gezondheidsraad. (2011). *Behandeling van de gevolgen van kindermishandeling.* Retrieved from https://research.utwente.nl/files/5140620/Behandeling_gevolgen_kindermisbruik.pdf
- Hoefnagels, C., Onrust, S., Goossens, F., Haastrecht, H. Van, Staal, J., Bartelds, S., ... Speetjens, P. (2014). *Nemen kinderen het woord? Effect evaluatie van Klokhuis over Kindermishandeling.* Utrecht: Trimbos Instituut.
- Jernbro, C., Otterman, G., Lucas, S., Tindberg, Y., & Janson, S. (2017). Disclosure of Child Physical Abuse and Perceived Adult Support among Swedish Adolescents. *Child Abuse Review*, 26(6), 451–464. <https://doi.org/10.1002/car.2443>
- Jeugdzorg Nederland. (2012). *Advies- en Meldpunten Kindermishandeling (AMK): Overzicht 2012.*
- Jeugdzorg Nederland. (2013). *Advies- en Meldpunten Kindermishandeling (AMK): Overzicht 2013.*
- NJR. (2013). *Jongeren over kindermishandeling: Onderzoeksverslag NJR panel.* Utrecht. Retrieved from <https://www.augeo.nl/-/media/Files/Jongerentaskforce/Onderzoek-Augeo-Jongerentaskforce-kindermishandeling.ashx>
- Overbeek, M.M., Schipper, J.C. de, Lamers-Winkelmann, F. & Schuengel, C. (2013) *The effectiveness of a psycho-educational program for child witnesses and victims of Domestic Violence*, ZonMw.
- Schellingerhout, R., & Ramakers, C. (2016). *Scholierenonderzoek Kindermishandeling 2016.* Retrieved from https://www.wodc.nl/binaries/2668B_Volledige_Tekst_tcm28-257873.pdf

Bijlage 1: Oorspronkelijke indeling (D. Allnock & Miller, 2013)

What stops young people from disclosing abuse sooner?

No one to turn to

“I just had no one.”

Suffering abuse left victims feeling isolated and alone.

Anxiety and fear

“I certainly, err, didn’t want to be found out.”

Feelings of shame, guilt or embarrassment stopped victims from telling someone about abuse sooner.

Developmental barriers

“it was just one of those things you couldn’t really explain.”

Young people didn’t know what was happening was abuse, or they didn’t have the words to describe it.

Abuser’s tactics

“My mum was so good at twisting stuff.”

Victims were manipulated and intimidated by their abuser.

No one listened, no one asked

“I never went and asked for help, but no one ever asked me.”

The physical and emotional signs of abuse were there, but no one picked up on them.

Confidentiality

“I guess my faith was shattered a bit.”

Previous experiences where young people’s confidentiality was breached shattered their confidence in others.

What helped young people to disclose abuse?

Someone intervened

“School had known I’d been cutting myself, and people noticed my weight loss.”

Someone noticed injuries or a change in behaviour that triggered them to ask if the young person was being abused. Once asked, young people felt they could talk.

Realisation that abuse was wrong

“I got the impression this wasn’t what everyone else was doing.”

The realisation that abuse wasn’t ‘normal’ led some young people to get help.

Change in the nature of abuse

“It got to the point where I couldn’t take it anymore”

When abuse became more violent, aggressive and frequent, it drove young people to reach out and get help.

No longer able to cope

“I just broke down one day. I was sick of getting bullied at school and I was sick of getting bullied at home.”

Some young people simply couldn’t cope on their own anymore.

Protecting others

“I remember just looking across the room to my little sister and just thinking I’ve got to protect her.”

Some were worried that if they didn’t say anything, other children – usually a sibling – could be abused too.